

אדר תשס"ט

מ. זילברמן

(עא.) **גדר חרש**. בדף הקודם הזכרנו דברי הקה"י (סי' כ) שהסביר במחלוקת הרמב"ם (פ"ב גירושין הט"ו) והטור (סי' קכא ס"ב) אי בנשתטה המשלח יכול השליח לגרש עבורו, דהרמב"ם סבור דמעשה שוטה לאו כלום הוא כי אין לו דעת במציאות, אבל אין זה פסול בעצם, ובכך היכא דמינה שליח לגרש בעודו פיקח ואח"כ נשתטה יכול לגרש, דדעת השליח כדעת המשלח, והמשלח חשיב כשוטה שיש לו דעת. ואילו הטור סבור דשוטה יש פסול בעצם, אפילו בהיכא תמצא שיש לו דעת במציאות, ובכך בנשתטה המשלח אינו מגרש אפי' מן התורה. ובהסבר צד זה כתב הר"ר אלחנן (קובץ הערות סי' כט אות ג) דשוטה יש ב' ענינים. חדא, דמעשה שוטה נעשית בלא דעת, דומיא דפיקח הישן. ועוד, אפילו היכא דאין חיסרון בדעת שוטה במציאות, יש לו פסול בעצם המונע חלות קנינו.

ועל דרך זה דנו האחרונים בחרש שאינו שומע ואינו מדבר הלומד בבית ספר לחרשים ויכול לקרא, לכתוב, להבין, ולבטא דבריו בלשון עלגים (stuttering) כך שאחרים מבינים אותו, אי דינו כחרש של הש"ס דחשיב כלאו בר דעה. ועל תופעה זו העיר הרש"ש בסוגיין, דאף דכתב המהרש"ל דחרש מעיקרא אינו יכול לכתוב, "בזמנינו נמצא בוין הבירה בית תלמוד על כתיבה לחרשים מלידה".

בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' קמ בענין אשה שנפלה לפני יבם שאינו שומע ואינו מדבר מילדותו אך למד בבית ספר לחרשים כתב שדינו כאינו שומע ומדבר וחשיב בר דעת לענין זה. ואף להריטב"א (יבמות קד. ד"ה מ"ט) שכתב דאף דבכל התורה כולה אינו שומע ומדבר דינו כפקח לענין חליצה אינו בר חליצה "דדעתה צליתא בעינא", היינו באינו שומע ואינו מבין מה שמדברים אליו, אבל בנ"ד דיכול להבין דברי אחרים ע"י היכר תנועות השפתים חשיב כבר דעת גמור. ובשו"ת דברי חיים (אה"ע ח"ב סי' עב) כתב עוד יותר על דרך תשובת מהרי"ט דחרש כזה דינו כפקח גמור, מדכתב הרמב"ם (פיהמ"ש תרומות פ"א מ"א) דעל פי טבעי הרפואה א"א לדבר בלי לשמוע, וע"כ אם החרש הזה מדבר מסתמא שמע קצת והוי שומע ומדבר. וע"ע בשו"ת אג"מ (אה"ע ח"ג סי' לג) שכתב דחרש מעיקרא שנולד בלי כח שמיעה ושמנו באזניו מכונת שמיעה כך שיכול לשמוע וגם יכול לדבר קצת בלשון בלתי ברור דינו כמדבר ואינו שומע, שהוא כפקח, אך כיון דאין לו כח השמיעה בעצם לא חשיב כשומע.

ומאידך גיסא כתב בשו"ת צמח צדק (קדמון סי' עז) בנוגע לחייט אחד שאינו שומע ואינו מדבר שהיה יודע בסדר התפילות שבסידור והיה נושא ונותן עם אנשים דמ"מ דינו כחרש "אע"פ דהוא פקח ביותר אין לחלק בין חרשים". ובשו"ת מהר"ם שיק (אה"ע סי' עט) הביא ראייה לזה ממימרא דרב כהנא אמר רב בסוגיין דביכול לדבר מתוך הכתב הוי דיבור מעליא. דלרב כהנא אמר רב דווקא בנתחרש אח"כ מהני יכול לדבר מתוך הכתב, אבל בחרש מעיקרא לא מהני אע"ג דהוי דיבור מעליא. והסביר בזה הגרשז"א (מנחת שלמה

קמא סי' לד) דידעו חז"ל ברוב חכמתם דמי שאינו שומע ואינו מדבר אינו אחראי על מעשיו ודינו כלאו בר דעת, אף אם לפי דעתינו אינו כן.

המהר"ם שיק הסביר פסול חרש שנתחנך להבין דברים ולישא וליתן בע"א. דאף אם מהני גדול עומד על גביו בחרש שוטה וקטן להניחם לכתוב גט (עי' תוס' כב: ד"ה והא לאו), לא מהני גדול עומד על גביו לציווי בעל שהוא חרש שוטה וקטן. והטעם לחילוק זה הוא דהגדול העומד על גביו יכול ללמד אותו איך ומה לעשות, ובזה סגי לכתובת הגט היכא דרק בעינן שיהא נכתב לשמה, אבל היכא דבעינן הכוונה של העושה את המעשה, לא מהני גדול עומד על גביו. ועל דרך זה בחרש שאינו שומע ואינו מדבר שהורגל ע"י אחרים לישא וליתן ולבטא את דעתו הוי כגדול עומד על גביו, "דכל כך נפעל בו כח המלמדו להיות כאילו עדיין עומד על גבו", אבל בכה"ג אין לו דעת עצמו ודינו כלאו בר דעת.

(ע.א.) **דיבור מתוך הכתב.** בענין אי הרכנה עדיפה מכתובה או כתיבה עדיפה מהרכנה ראה תוס' ד"ה אמר רב יוסף, תוס' עב. ד"ה קולו, רא"ש פ"ז סי' יט, רשב"א ד"ה מאי קמ"ל. ראה עוד מתני' נט. ופירש"י והשגת הראב"ד על הרי"ף (כז: בדפי הרי"ף). ראה ב"ח סי' קכ ס"ו וב"ש סק"ט וספר מלאכת חרש ח"ב חקירה ב.

החבורה הבאה תתקיים אי"ה בליל יום שני אחרי תפילת מעריב

הנושא – דיבור מתוך הכתב (ע.א.)

עיקר תוס' פרק מי שאחזו

- (ע:) ומי אמר, ורמז, התם, בביתא דשישא, בודקין
- (ע.א.) אלא בפירי, אמר רב יוסף, אמר ר' זירא, והא יכול, קתני
- (ע.א:) הב"ע קמא
- (ע.ב.) קולו, מהיום
- (ע.ב:) לרבא
- (ע.ג.) איתיביה, לא תתיחד
- (ע.ג:) תנא, אמר רבה
- (ע.ד.) איכא בינייהו
- (ע.ד:) רבה אמר, הא קי"ל
- (ע.ה.) הכל
- (ע.ה:) דתנאי, מת, כלל, מתניתין
- (עו:) תניא כוותיה